

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח):

הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

פתיחה להלכות איסור אכילת שרצים שקצים ורמשים

אופן צליית הכבד

את הכבד יש לצלות על להבה בינונית או גחלים לוחשות כאשר הוא נתון ברשת או תחוב בשיפוד, בכבד בקר יש להקפיד להניחו כשצד החיתוך כלפי מטה. מותר לצלות כמה כבדים יחד, אך רצוי לא להניח את הכבדים בשכבות אחד על גבי השני. את הכבד יש לצלות לבדו ולא עם בשר, ירקות, או מאכל אחר אלא אם כן הכבד נמלח היטב כשיעור מליחה לקדירה לפני הצלייה. יש לצלות את הכבד עד שיהא ראוי לאכילה ושיהיה יבש מבחוץ. אין צורך לחרוך אותו לגמרי. לאשכנזים אין להשתמש במזלג או בסכין שהשתמשו בו בשעת צליית הכבד לדברים אחרים, לספרדים מותר¹. כאמור בשבוע שעבר, ראוי ונכון להתנסות בצליית כבד בפעם הראשונה עם אדם שבקי בהלכה ובמעשה ויודע להכשיר כבד.

אכילת לב

בגמרא מובא שאין לאכול לב של בהמה מאחר והוא משכח את הלימוד. נחלקו המנהגים בעניין לב עוף. רמ"א כתב שהמנהג הוא לאכול לב עוף, אך הש"ך כתב שהמנהג הוא שלא אוכלו. גם האר"י הקדוש הזהיר "שלא לאכול שום לב בהמה וחיה ועוף" ונתן טעם בדבר שהלב הוא משכן הנפש ובאכילת הלב תדבק באדם נפש בהמית. למעשה המנהג המקובל אצל האשכנזים היה לא לאכול גם לב² של עוף.

מקורות והערות

1. פרטי אופן הכשרת הכבד מבוססים על השו"ע והרמ"א (יו"ד סי' עגועו) והאחרונים, כאן סיכמנו מתוך ספר הכשרות (פרק ט סע' פט-צה).

2. [מתוך שיעור ראש בית המדרש הרב גיורא ברנר שליט"א בעניין זה] במסכת הוריות (יג ב) שנינו "ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזיתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו ע"ג זו, וי"א אף המניח כליו תחת מראשותיו".
מבואר מהגמ' שאכילת "לב של בהמה" משכח את הלימוד.

ובטעם הדבר כתב מוהר"ח בשער המצות (סוף פרשת וילך) "צריך ליזהר במאד מאד, שלא לאכול שום לב בהמה וחיה ועוף, כי שם תכלית שרש התקשרות נפש הבהמית, ואם יאכלהו האדם, מתקשרת בו נפש הבהמית ההוא לגמרי, והיצה"ר מתקשר בו. ומטעם זה גם כן ארז"ל, שהאוכל לב בהמה, גורם לו שכחה וטפשות הלב".

ובשו"ת האלף לך שלמה (יו"ד סי' קלג) כתב "הנה טעם קשה לשכחה בזה נראה דעיקר החכמה היו בלב ולכך כיון דאבר מחזיק אבר א"כ הלב בהמה מחזיק לב האדם ולכך נעשה מלב האדם טבע לב בהמה ונעלם ממנו דרכי החכמה כמו בהמה".

במג"א (סי' קע"ק יט) כתב "בענין דברים המשכחים את האדם כגון זתים וכיוצא בהם אין זה אלא בע"ה אבל המאכל בכונה כנודע מוסיפין לו זכירה כי הוא מתקן אותה אך צריך ליזהר מאוד שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף...".

מדברי הב"ח המובאים לקמן שכתב שאזהרה זו נכונה גם לנשים מעוברות ומניקות, משמע לכאן ששאר נשים אינן צריכות להיזהר בזה.

אע"פ שבגמ' נזכר שהחשש הוא רק בלב בהמה, הרי שבספר התשב"ץ (סי' תקנח) כתב "ואינו אוכל לב עוף אף על פי שהספר אינו מזכיר כי אם לב בהמה שקשה לשכחה מ"מ כמו כן מונע נמי לב עוף". ומבואר דמהר"ם מרוטנבורג היה נזהר גם מלב עוף.

ובש"ך (ס"ק ב) הביא את דברי התשב"ץ וכתב "וכן ראיתי נזהרין בזה".

וכן הבאנו לעיל מדברי מוהר"ח בשער המצות שמזהיר שלא לאכול לב בין מבהמה בין מחיה ובין מעוף, ומשמע מדבריו שמה שאמרו בגמ' לב של בהמה הוא רקק דוגמא לשאר לבבות.

והב"ח (שנה ב אחרי מות סע' יא) הביא בשם האר"י ז"ל הרחבה של האזהרה גם לגבי המוח והכבד ז"ל "הלב קורעו ומולחו ואח"כ יבשלו אפילו עם בשר, אך הרבה נוהגין שלא לאכול לב בין של בהמה בין של עופות מפני דמטמם את לבו של אדם, ולפ"ד רבינו האר"י ז"ל גם מוח וכבד מטמטמין לבו

של אדם ואין לאכלם, וסימנם ר"ת מל"ך וראוי שהזכרים יזהרו בהם יותר שלא לאכלם, וכן העוברות ומניקות ג"כ יהיו נזהרים לבלתי יאכלו שלשה הנזכרים".

ואמנם מצאנו ברמ"א שכתב (יו"ד סי' יא סע' ו) "מקצת שוחטין נזהרין שלא לשחוט שום אווז בטבת ושבת, אם לא שאוכלין מלבה, משום שקבלה היא שיש שעה אחת באותן חדשים אם שוחט בה אווז, ימות השוחט אם לא אוכל ממנה, ונוהגין לאכול מן הלב".

ומשמע שהרמ"א לא ס"ל כחומרת התשב"ץ בלב של עוף, ודלא כמו שהביא הש"ך. ובאמת הש"ך (סי' יא ס"ק ז) לשיטתו (שחושש גם בלב עוף) העיר על דברי הרמ"א וכתב "ובהגהת מנהגים איתא דנותנים לו הכבד וראיתי עתה נוהגים לאכול מן הרגלים".

וכתב הדרכ"ת (ס"ק נד) "מן הלב- היינו במקומות שנוהגין היתר באכילת לב העוף משא"כ במקומות שאין אוכלים אותו כמ"ש בבאה"ט לקמן סי' עב דהמנהג הפשוט שזורקין הלב דעוף ואין אוכלין אותו עיי"ש בודאי דאין להשוחט לחוש לאוכלו דע"י חשש סכנה שבזה אין להקל בשום קולא". ומבואר דס"ל לדרכ"ת שישנן חילוקי מנהגים בין המקומות אם נהגו איסור רק בלב בהמה או גם בלב עוף, ובמקומות שנהגו איסור גם בלב עוף אין לשוחטים להקל לאוכלו אפי' משום חשש סכנה. [עד כאן מהשיעור].

ומה שכתבנו לגבי המנהג המקובל באשכנז, כך שמעתי מיהודים מבוגרים יוצאי אירופה והיה שגור בפיהם משפט ביידיש "די וועסט פארגעסן וואס די האסט געלערנט" [אם תאכל לב תשכח את מה שלמדת].